

**Valamennyi klasszikus
legény**

Via negativa*

[A pecsét feltörése]

„Nem ennek a világnak a bölcsességét, ... hanem Isten titokzatos, rejtett bölcsességét, amelyet Isten öröktől fogva megdicsőülésünkre szánt.” 1.Kor 2, 6–7.

Az *itteni* és az *ottani*, az evilági és a transzcendens dualizmusában élő embert számunkra két alak példázza leginkább: Szent Pál és Faust. Bármilyen is volt Saul pusztán földi élete, Jézus Krisztus egy misztikus vízióban feltárta számára a titkot, kijelölte számára a tudati-szellemi és fizikai cselekvés útját; a beavatott pedig megértve és átélve a feladatot haláláig és halálában hű maradt hozzá. A Szent Pál említette rejtett bölcsesség az ember üdvözülésének isteni terve. Számára nincs igazi belső konfliktus, a feladatot kell végrehajtani: a világot meghódítani Istennek.

Rendkívüli intellektuális képességek jellemzik Faustot és sikeres földi tudományos tevékenység, mégis eljut az öngyilkosság gondolatának megvalósításáig. Ekkor számára is megjelenik a transzcendencia: a húsvéti harangzúgás (Jézus Krisztus megváltó halálának és feltámadásának szimbólum!) és az angyalok karának mondatai hatására lemond az öngyilkosságról, tehát megőrzi fizikai életét, de ennél több nem történik, nem kap útmutatást arra nézve: hogyan kell gondolkodnia, s ami egy Faust-típusú intellektusnak ugyanazt jelenti, élnie. A Faustnak ezután a kutya alakjában megjelenő Mefisztó jelöli ki a cselekvés útjait. Nem Istennel,

* Umberto Eco: *Il pendolo di Foucault*. Milano Bompiani 1988. 509 l.

hanem az Ördöggel köt szövetséget, pontosabban üzletet. Ez a „bölcesség” is rejtett, de éppen az isteni világosság elől rejtett káosz, a kárhozat lehetősége.

Közös viszont mindkét prototípusban a racionalizmus, a *lineáris szekvenciák* szerint való gondolkodás elégtelenségének az élménye. A világ jelenségeit pusztán az anyag változásaival magyarázó materialista ésszerűség mellett és a fölött az új, a szellemi világ másfajta bölcességgel közelíthető meg. Mint ahogyan kétféle idő van: az egyik a bolygók járásával összefüggő, lineáris és vissza nem térő földi (ld. a Teremtés negyedik napja: „Isten az égboltra helyezte őket [Nap, Hold, Csillagok], hogy világítsanak a földnek, s uralkodjanak a nappal és az éjszaka fölött, s válasszák el a világosságot meg a sötétséget, *Teremtéstörténet*, 1, 17–18), valamint egy önmagába visszatérő, kozmikus idő, amelyet Isten az első napon teremtett, s ez nem más mint két princípium elhatárolódása egymástól, a világosságé és a sötétségé, s a kettő mindenfajta élet és változás lehetősége. A J. Boehméből, Swedenborgból, a Clavicula Salamonisból bőségesen merítő Goethe-féle mágus-Faust a Mefisztóval kötött üzlet alapján kilép a lineáris idő és a szűkkeblű racionalizmus-materializmus testi és szellemi bilincseiből (pl. Heléna-epizód): „az ég minden csillagát követelve, a föld minden kéjére áhítos”.

Umberto Eco hősei – a regény cselekményének első szintjén – a modern technikai civilizáció világában élnek, a jelenetek egy része a párizsi technikai múzeumban, a Conservatoire des Arts et Métiers-ben játszódik, ez az épület azonban össze van kapcsolva a középkori templomos rend egykori szentélyével, a Saint-Martin des Champs-mal, s rajta keresztül, jelképesen, az egész hermetikus, mágikus, okkult hagyománnyal. Szintén technikai eszköz a regényben a már-már főszereplővé előlépő számítógép, aki(?), ami(?) Abraham Abulafiáról, a XIII. századi saragosai zsidó misztikusról kapta a nevét. Az értelem teremtette technikai eszközök – ha jól használjuk őket – egy új, a józan észén túli, s másfajta törvényszerűségek szerint működő valóságról tájékoztatnak minket. A Foucault-inga, a számítógép képes felsza-

badítani kozmikus erőket, pontosabban ezek az erők beépülnek ezekbe a szerkezetekbe. „A gépek világa – írja Eco – megpróbálja felfedni a teremtés titkát: betűk és számok” (p. 205.) A felvilágosodás atomista, technicista szemléletétől megcsömörlött, fordulat utáni Faust tudományos tevékenységének lehetnének a termékei.

A lineáris szekvenciák szerint való gondolkodás meghaladásának a vágya (természetesen *nem* a naiv hit irányában) az ember nagysága és nyomorúsága. Nem véletlen, hogy a regény *tragikus* jeleneteinek egy része a Conservatoire-ban Pascal szobra előtt játszódik. Elég talán itt utalnunk a francia filozófus *Pensées*-jának 72. töredékére, hogy világosan lássuk, milyen szoros összefüggés van a gondolkodás ecói modern és pascali dilemmája között („Ismerjük hát meg háttérainkat; valami, de nem minden vagyunk; az osztályrészünkül jutott lét megfoszt bennünket a semmiből születő alapprincípiumok ismeretétől; és ez a kevés lét, ami a miénk, ugyanakkor a végtelen látványát is eltakarja előlünk.”) Eco többször és többféleképpen elismétli az értelem tehetetlenségét az idő és a tér végtelenségével szemben. Legvilágosabban talán egy *Talmud*ból vett idézettel (p. 189.) „Mindazok, akik gondolkodnak az alábbi négy dologról, jobban tették volna, ha meg sem születnek: mi van fönt, mi van lent, mi van korábban és mi van későbben.” A korlátok nem szentpáli meghívásra való áthágása, a végtelen félelmetes tapasztalása, a találkozás az Eggyel, az En-Soffal a kárhozat lehetősége, szövetség az Ördöggel, *via negativa*. Így válik áldozattá Eco hősei közül Jacopo Belbo, Diotallevi és Lorenza Pellegrini.

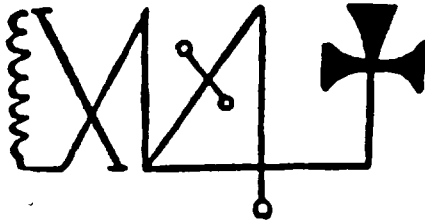
Eco műve a NEM regénye. Az új kombinációkkal megzavart rendé. Belbo számítógépe a NO kulcsszóra indul, s tulajdonképpen a legnagyobb negatívum okozza a halálát. A végső szeánszon nem tudja megmondani a titkot, mivel nincs is titok. A Titok a titok nemléte. A másik hős, a rákbetegségben szenvedő Diotallevi halálos ágyán így summázza szellemi életkalandját: az értelem megváltoztathatónak gondolta működésének rendjét s új irányokat követett. Erre a sejtek is szabadnak hitték magukat az isteni akarattól, az

egészség törvényszerűségeitől, s önállóan kezdtek burjánzani, a rend korlátainak az áthágása a betegség.

Az irodalomtörténész-professzor Eco hatalmas művelődéstörténeti anyagot mutat be, méghozzá a művelt olvasó által is alig ismertet. Tudunkkal e mű az európai gondolkodásban mindig meglévő, időnként előterbe, máskor háttérbe szoruló, de sokrétűen és rejtetten ható hermetikus hagyomány első szintetikus irodalmi feldolgozása. A világ, a történelem, a civilizáció és korunk a hermetikus-mágikus hagyomány szempontjából megjelenítve. Lehet hinni benne, vagy félre lehet tenni. A mű megértéséhez, a célzások és vonatkozások bonyolult rendszerének befogadásához óriási és speciális ismeretanyagra van szükség. A regény nyitó-idézete Agrippa von Nettesheimtől figyelmeztet is erre: „Csak nektek, Tudás és Bölcsesség fiai, írtuk ezt a könyvet”. Félre lehet tenni a *Foucault-ingát* azért is, mert az olvasó „szűkkeblű racionalizmusával” képtelen elfogadni vagy egyáltalán komolyan felvetni magában, hogy – mondjuk a második világháború kitörése, a Szentföld felszabadítására létrejött középkori templomos rend vezetője, Jacques de Molay 1314-ben történt kivégzése bosszútervének a része, vagy azt, hogy az ókori egyiptomiak már ismerték az elektromosságot, sőt a radioaktivitást. A „bölcsök köve” valójában radioaktív sugárzásának köszönhető különleges hatalmát, a zsidók frigidája pedig az elektromosság tárolására alkalmas akkumulátor, melynek elektromos töltését a mágusok felhasználták csodáik véghezviteléhez.

Az ilyen és ehhez hasonló feltételezések elutasítása, vagy a célzások, a regényben megmozgatott művelődéstörténeti ismertek bonyolult rendszerében való tájékozottság hiánya könnyen kedvünket szegheti. A megszokottól eltérő, „nyitott” gondolkodásmóddal és az ismeretlen tudás iránti tisztelettel induljunk el Eco *via negativáján*. A járatlan út vége, ugyanúgy, mint Dante Poklába való merülés után a felemelkedés, itt is új katarzist ígér: a tudat és a lélek új szférája, a történelem új aspektusa nyílik meg. Egy meglévő, időnként felcsillanó, de a „józan ész”, az intellektuális lustaság, a

megszokotthoz való ragaszkodás és a félelem által elfedett világ pecségeit töri fel Eco regénye.

[A regényvilág szerkezete. Szefirotok]

Foucault francia természettudós először 1851-ben szerelte fel ingáját, amellyel a föld forgását és alakját kísérletileg igazolta. A hosszú, felfüggesztett zsinag végére akasztott gömbnehezék, s az ebbe állított tű egyenes lengő mozgást végez, s apró jelet tesz az inga alá helyezett asztalra szórt és elsimított homokra. A rovátkák nem mindig ugyanarra a helyre kerülnek, hanem egy kört írnak le. A látszólag álló asztal elmozdul a szünet nélkül lengő inga alatt, míg az állandó mozgás a rögzített pont, a mozdulatlanúság. A hétköznapi megfigyelés helytelenül fogja fel a lényegét, a természet igazi törvényszerűségeit. A látszólag álló mozog, s a látszólag mozgó áll. Az emberi értelem és érzékszervek képtelenek felfogni a szubjektumtól különálló és megismerhetetlen *Ding an sichet*, az idő és a tér működési és léteit. A jelenségeket ezért más összefüggésrendszerbe kell helyezni, ki kell próbálni pl., hogy hányféleképpen lehet leírni J-A-H-V-E nevét az öt betű más-más sorrendjével, vagy a héber ábécé 22 betűjével hány *Tórá*t lehetne írni, illetve betűknek miért ez a sorrendje hordoz értelmet, s más kombinációk mire vezetnének? Vannak releváns szekvenciák.

S ezzel máris a hermetikus hagyománynál, s ezen belül a zsidó misztikánál vagyunk. A keresztény hermeneutikától eltérően, amely az írásművek négy jelentésszintjét különbözteti meg (szó szerinti, allegorikus, morális, anagogikus;

ezekről később még szó ejtünk), a zsidó hagyomány szent szövegeinek értelmét háromféleképpen magyarázza. A literális értelem mellett a betűk számértéke is jelentést hordoz, valamint a betűkkel és a hozzájuk tartozó számokkal összefüggésben az írott szöveg feltárja a szellemi-morális-esztétikai lényegét, Isten-Ember-Világ szoros kapcsolatát. Bármelyik irányból is közelítünk, ugyanahhoz a Lényeghez jutunk el. Eco regényének belső címoldalán egy szefirot-ábra látható, a tíz nagy fejezet a tíz szefirot nevét kapta, mégpedig úgy, hogy a fejezethatárokon Eco gyakran el is magyarázza, miért és hogyan haladunk szefirotról szefirotra.

A héber ábécé 22 (illetve 27) betűből áll. Mindegyiknek megvan a saját száma. Az első tíz növekvő sorrendben 1–10-ig. A meglepő ezután következik, hiszen a 11. betű (Khaf) nem a 11-es számhoz kapcsolódik, hanem – más logika szerint – a 20-hoz, mivel $1+1=2$ tízes, tehát 20. Így egészen 18. betűig. A 19. (Qôf) számértéke száz, mivel $1+9=10$ tízes, tehát egy százas, végül a 22. betűé (Táv) 400, mivel $2+2=4$ százaz.

Eco a *Kabalát*, s a teremtésről szóló misztikus zsidó szöveget, a *Széfer jecirát* használja fel könyve strukturájának megalkotásához. Ezek szerint alábbi módon kapcsolódik össze betű, szám, s a fizikai és szellemi világ legfontosabb értékeit kifejező, a makro- és mikrokozmosz egységét megvalósító szefirot.

Szám	Betű	Szefirot	Szimbolizáló	Szimbolizált kozmikus és történelmi valóság
1	Aleph	Kether	Korona, Diadém	Az élő Isten szelleme, a szentlélek szava. A primordiális úr
2	Beith	Hokmach	Bölcsesség	A Szellem kiáramlása, amivel megalkotta a 22 betűt (3 „anya”, 7 „kettős”, 12 egyszerű)

3	Ghimel	Binah	Providentia Intelligentia	<i>A lélekzetből származó víz. Primordiális káosz, TOHU (világot kígyóként körülvevő fa) és BOHU (titokzatos kövek, amelyekből a vizek fakadnak)</i>
4	Daleth	Hesed	Könyörület, Jóság	<i>A vízből jövő tűz, amivel Isten megteremtette a Tront, az égi utakat, a Szeráfokat és Angyalokat</i>
5	Hé	Geburah	Erő Hatalom	<i>Pecset, amellyel Isten lepecsételte a Magasságot. Neve: IEV</i>
6	Waw	Tiferet	Nap Ragyogás	<i>Pecset, amellyel lepecsételte a Mélységet. Neve: IVE</i>
7	Zein	Nezah	Diadal Igazság	<i>Pecset, amellyel lepecsételte a Keletet. Neve: VIE</i>
8	Heith	Hod	Dicséret	<i>Pecset, amellyel lepecsételte a Nyugatot. Neve: VEI</i>
9	Theith	Jesod	Alap	<i>Pecset, amellyel lepecsételte a Délt. Neve: EIV</i>
10	Iod	Malkut	Isten királysága, temploma	<i>Pecset, amellyel lepecsételte az Északot. Neve: EVI</i>

A fenti, Eco által eléggé következetesen alkalmazott rendszer szerves összefüggésben van a regény cselekményével és gondolatiságával. Ez a külső, „revelált” számmisztika. Van ezen túlmenően egy „belső” is, amit az író nem tár fel, de regényébe „kódoz”. E rejtett aritmológia lehet egy hagyomány része, mint például a 666. Mint tudjuk, ez a Sátán száma, mivel a görögre alkalmazott kabalista számmisztika szerint a *Bestia* megjelölésére szolgáló kifejezés: KAICAR N(eoc) EOC számértéke $(20+1+10+200+1+100)+50+(9+5+70+200)=666$ (Megj.: C=Reich, P=Qôf). A könyv két

„Amikor a végtelen fénye” héber nyelvű sorral kezdődik, a sor tartalmában és hangzásában emlékeztet a Kr. e. 1500 k. írt sumér teremtetésezos nyitására: Enuma élis..., amikor odafönn. A 120. fejezet élére állított Giordano Bruno idézetnek viszont nem az első, hanem az utolsó sora a címadó: „A rossz az,... biztosra veszik, hogy a fényben élnek.” E két szélső pont között a mottók a hermetikus hagyománynak szabályos eszmei, ideális történetét adják, amelyhez kapcsolódik a regény „földi”, sőt időnként „földalatti” világa. Összefordul az ideális és a reális. A kapcsolat az eszmény és a sorsba burkolt létezők között hol egészen közvetlen, mágikus, hol áttételesebb s szimbólumokban és metaforákban fejeződik ki.

Valahogy úgy, ahogyan Michelangelo megfestette a Cappella Sistina freskóit. Az alsó sorba a szürke emberekkel ábrázolt földi világot tette, a mennyezet közepére pedig Isten megjelenésének, a Világ és az Ember történetének kilenc színes képét, a Világosság és a Sötétség szétválasztásától (a kozmikus idő születésétől!) Noé részegségéig. A két világ között próféták és szibillák az eseményt értő és lejegyző tanúk: Jeremiás, Zakariás magába mélyed, Dánielt, Jónást megrohanja az emlék, Ezékiel szinte furor divinusban van.

[Dramatis personae. A kép mágikus ereje]

Eco regényében a jelölő valóságalem és a jelölt tartomány szokatlan viszonyban áll egymással. Az *olyan, mint keresztény metaforizmusa* helyébe általában a mágikus az lép. A mű – jóllehet erősen kötődik az utóbbi félezer év történetének számos mozzanatához – nem történelmi regény. Tu-

lajdonképpen nincs is lineáris ideje, bár mindig rendkívül pontos, ha a valóságos és konkrét időről szól. A regényben élőnek ábrázolt szereplők a legkülönbözőbb korokban születtek, többezer évest is találunk közöttük. A hősök nem egyszerűen hasonlítanak valamely valaha élt (vagy nem élt) történelmi személyiséghez, nem egyszerűen azok művét így vagy úgy folytatják, hanem *azok*. Az ily módon egyesített élő és örök értelemszerűen nem pusztán földi hatalommal rendelkezik. A regényben mindennek „jelentése” van. Az elemek (nem pusztán a szereplők) nem egy többé-kevésbé ismert rendszer megfelelő helyén bizonyos jelentéssel bíró részek, hanem egy másik, egészében ismeretlen világ itteni megjelenései, így igazi jelentésüket a hagyományos logikával nem érthetjük, vagy csak részben érthetjük. Az *íten* jelentéktelennek tűnő dolog, mozzanat magába zárhat egy transzcendens teljességet, rendelkezhet annak (akár világot pusztító) hatalmával. Ez a kép mágikus ereje.

A metasztorikus személyek ábrázolásában Eco fölhasználja a reinkarnáció és a lélekvándorlás keleti, pogány és apokrif tanát, amelyet a keresztény gondolkodás fő vonala – legalábbis Szent Ágoston óta – elvet.

A szereplők természetesen nem egy kaptafára készültek. A történelem különböző, egymástól igen távol eső pillanataiban megjelenő figurák mellett bőségesen találkozunk halandó alakokkal is. A négy férfi főszereplő közül a fenti jellemzés jószerivel csak egyre érvényes teljesen, a többi három (de kettő egészen biztosan) földi ember. Belbo és Dotallevi meg is hal a regény végén.

Az egy: *Aglié*. Neve a héber abécé első betűjével (Aleph) kezdődik, s hangzásában is hasonlít hozzá. Ő a Terv megvalósításának első embere, hatalmát végső soron a Sátánnak köszönheti. Ő az örök templomos lovag, aki a bosszú végrehajtásáig nem halhat meg, ő San Germano lovag, sőt ő a bolygó zsidó. Két későbbi áldozata, Belbo és Dotallevi így jellemzi őt:

„Aglie... egy századvégi kis palotában lakott... egy öreg pincér nyitott ajtót, bevezetett minket egy kis szalonba és arra kért, hogy várjuk meg a gróft.

– Tehát akkor gróf – suttogta Belbo.

– Nem mondtam magának? Ő a feltámadt San Germano.

– Nem lehet feltámadt, ha egyszer meg sem halt – jelentette ki Diotallevi.

– Nem Ahasvérus ő, a bolygó zsidó?

– Egyesek szerint Ahasvérus is San Germano gróf volt.

– Látja?”

Aglie nem Lothario-szerű alak, aki jóságosan irányítja Wilhelm Meister, az ember útját, sokkal inkább a világot önmagának építő, s ezért az isteni rendet pusztító Mefisztó. A Tervet megvalósító XX. századi templomosok (a rend szintén történelem feletti fogalom Econál, érti alatta a szabadkőműveseket, a rózsakereszteseket, s szinte valamennyi okkult szekta bizonyos tagjait) életideje nem a természetes öregeéstől függ, hanem feladatuk végrehajtásától. Agliéen kívül Bramanti, Salon, a kiadótulajdonos Garamond és még sok más kortársunk tartozik e csoporthoz. Ők „élnek”, végre akarják hajtani a Tervet, a Sátán küldöttei, akiknek a léttörvényei függetlenek az Isten által megteremtett világéitől, létüknek pusztán egy lényegi mozzanata van: a Terv végrehajtása, mindent ezért tesznek, s cserében nem vonatkozik rájuk a biológia, a gazdaság, a társadalom törvényszerűsége. Majdnem korlátlan idő és majdnem korlátlan hatalom áll rendelkezésükre.

A szereplők jól körülhatárolható csoportja az, amelyhez Belbo, Diotallevi és Casaubon tartozik. Nevük a latin ábécé második, harmadik és negyedik betűjével kezdődik. Ők tudományos kutatásik révén *intellektuálisan* nyernek beavatást a Titokba, egyre inkább *tudói* és nem *élői, megvalósítói* a templomos világ elleni bosszútervnek. Saját magukat három cinkosnak nevezik (p. 334). Egy kettős profilú kiadóban dolgoznak, amelynek a tulajdonosa az előbb említett Garamond (!), s amelyik egyszerre ad ki hatalmas üzleti hasznot

hozó könyveket (ekkor Manuziónak hívják), illetve a hermetikus hagyományt feldolgozó műveket. A regényben alakult ki a legfontosabb vállalkozás a *Progetto Hermes*, s annak része az *Iside Svelata* (Felfedett Iszisz). A sorozatban az elmélet és a gyakorlat, vagyis a titkos társaságok története és szövegei egyaránt helyet kaptak. A három szerkesztő: Belbo, Casaubon és Diotallevi. Az ember elégedetlensége és intellektuális kíváncsisága révén részévé, ketten közülük alkotóvá válnak az ördögi tervnek.

Hármójuk közül a legidősebb és a szellemi vezér Jacopo Belbo. A regény – egyik szálon – az ő II. világháborús élményeiig megy vissza. Ő rögzíti számítógépre a tragédia kezdetének eseményeit, s fogalmazza meg reflexióit. Szerelme Lorenza Pellegrini (a neve „zarándok”-ot, „vándor”-t jelent, s ez talán a templomos kezdetekre utal, amikor még a rend egyik feladata a zarándokok védelme volt). A nő egyben Aglié szeretője. Mindkettőjüket megölik a Conservatoire-ban rendezett végső szeánszon.

A regény narrátora Casaubon. Egyetemi tanulmányait a diákzavargások idején, 1970-ben kezdte, szakdolgozatát a templomos rend történetéből írta. Egy kocsmában (Pilade) véletlenül ismerkedik meg az akkor már neves szerkesztővel, Belbóval és Diotallevivel. Az ő neve Isaac Casaubon francia filológusra utal, aki 1614-ben, halála évében tette közzé azt a művét, amelyben filológiai érvekkel bebizonyította, hogy az egész hermetikus hagyomány alapjául szolgáló szent szöveget, a *Corpus Hermeticum*-ot nem írhatta az ősbölcsesség legnagyobb alakja, az istenként tisztelt, Mózesnél is korábbi Hermész Triszmegisztosz, mert az *Aszklépiosz*, a *Poimandrész* olyan görög nyelvállapotot tükröz, amely nem lehet régebbi a Krisztus utáni első évszázad végénél. (A mai kutatás még későbbre teszi a szövegek keletkezését.) A regényben (p. 58.) Belbo meg is kérdezi, honnét fiatal beszélgetőpartnere neve?

„– Hogy hívják?

– Casaubon.

– Nem a Middlemarch egyik szereplője volt?

– Nem tudom. Mindenesetre egy reneszánszkori filológus volt, azt hiszem. De nem vagyunk rokonok.

– Majd legközelebb. Iszik valamit?”

A fiúnak valószínű igaza volt, nem volt rokona Isaac Casaubonnak (1559–1614), a feladat szempontjából ő maga volt az. Csak akkor még nem tudott róla. A narrátornak különleges helyzete van. Dante *Commediája* óta biztosan tudjuk, hogy bármilyen mélyen is megmerül a bűnben, ha akar, szent marad. Ecónál az Isten teremtette világ egyetlen metasztorikus szereplője ő, intellektuálisan és részben fizikailag a teljes tapasztalás birtokosa. Ebben különbözik két társától, így valóban autentikus tudósító. Ő életben marad. A francia filológushoz hasonlóan leírja a történetileg helyes valóságot, s e munkájának legfontosabb mozzanata, hogy a *Tervet* elválasztja az azt végrehajtó emberektől. Az író a szövegtől. A regényben második barátnője, Lia *Pim*-nek nevezi őt, s ez utalás lehet a *Corpus Hermeticum* egyik szövegének latin címére: *Pimander*.

A negyedik főszereplő: Diotallevi – „Isten tápláljon téged”. Ő zsidónak vallja magát azért, mert a *Kabala* kutatója és odaadó híve (Casaubontól eltérően ő nem az *elválasztás*, hanem a tudás és az élet *összeolvasztásának* az alakja). Az állandóan gunyoros-ironikus-kétkedő Belbo fiziológiai jegyek alapján kétségbe vonja Diotallevi származását, szerinte barátja-munkatársa (vagy valamelyik őse, tudjuk, mindegy) talált gyerek, a név mindenesetre erre utal. A beszélgetés azal zárul (pp. 68–69): ha zsidó akar lenni, ám legyen az. Demokratikusak vagyunk. Diotallevi neve – negatív módon – magában hordozza tragédiáját. Ismeretét egynek vette a létevel, s sejtjei – gondolata korlátlanságát, szabadságát látván – rákos burjánzásba kezdtek. 1984. június 23-án éjjelkor halt meg egy milánói kórházban. Pontosan abban a pillanatban, amikor Belbo Szefirot-fára emlékeztető testtartásban függött, halottan, Foucault ingáján. Casaubon pedig a Conservatoire periszkópjában ülve „világos” fővel megfigyelte a *Tervet* végrehajtani akaró templomosok tevékenységét.

rint. Az idők egymást szimbolizálják, tehát a Rózsakeresztesek láthatatlan Temploma létezik és létezett, függetlenül a történelem, az önök történelme hatásaitól. A végső kinyilatkozás ideje nem az órák ideje. Kapcsolatai a »finom történelem« idejében vannak, ahol a tudomány előbbjei és utóbbjai keveset számítanak» (Aglie szavai, p. 165–166), majd később ugyanő: „... a Természet nem ismeri az időt. Az idő a Nyugat találmánya” (p. 268.)

Az időnek – a cselekmény szempontjából – három jól elkülöníthető tengelye, aspektusa vagy szintje van, ezek bizonyos pontokban találkoznak, majd ismét szétválnak. A rövidtől a tágabb, egyben a konkrétól az elvont felé haladva ezek a következők: 1984. június 21–26 közötti néhány nap, a 23-i kulminációs ponttal; a három szerkesztő életének, tevékenységének az ideje, lényegében a II. világháborútól a fenti időpontig; s harmadjára a templomos idő, amely szétolvad a történelem több ezer évében, s tulajdonképpen le sem zárul a regénnyel, bár június 23-a e vonatkozásban is a legfontosabb pillanat. Kezdjük tehát vele.

Szentiván, nyárközép. A regény első két fejezete, majd 111-től 116-ik fejezetig a június 23-ról 24-re virradó éjjelen játszódik. Casaubon a Conservatoire egyik periszkópjában, majd a Szabadság-szoborban rejtőzködve tanúja az utolsó, nagy misztikus szeánsznak, amelynek során szeme láttára meghal barátja és barátja szeretője. Ez Keresztelő Szent János napja, szentiván, amelyhez általában a szexuális szabaddosság asszociálódik, illetve – Shakespeare vígjátékában is – bizonyos földönkívüli erők, szellemek, manók jelenléte. Keresztelő Szent János a középkor óta az angol szabadkőművesek védőszentje, újtestamentumi próféta és „valami más”. A nyári napforduló a naptárban pontosan a karácsonynak, Jézus Krisztus születésének az ellenpontja. A keleti, főleg perzsa hatásra a keresztények december 25-re tették a Megváltó születését, mivel a pogányság és ótestamentumi „sötétség” után új Nap született, a kereszténységé. December végén végre megszűnik a Sötétség terjeszkedése, hosszabbodni kezdenek a nappalok, megszületett és terjeszkedni kezd a világosság, „Én vagyok a világ világossá-

ga. – határozza meg önmagát Jézus – Aki követ, nem jár többé sötétségben, hanem övé lesz az élet világossága” (János 8, 12.)

Június 23/24 éjjele után viszont véget ér a Sötétség visszaszorulása, s megszületik az új Sötétség, a Sátán uralmának kezdete, aki ezen az éjjelen sikeres offenzívába indul a Fény-Nap-Krisztus ellen. Ha december 25-e Krisztus, akkor június 23-a az Antikrisztus születésének az ideje és ünnepe, az apokaliptikus Bestiáé. Ezt az értelmet erősítette a nap is. 1984-ben szentiván szombatira esett. Ez a zsidók ünnepnapja, a keresztény felfogás szerint a boszorkányoké, az ördögösöké. Az irodalmi feldolgozások közül elég csak Goethe *Faustjára* vagy Bulgakov *Mester és Margaritájára* utalnunk, hogy lássuk ennek jelentőségét. A naptárakban megőrződött asztrológia szerint az Saturnus napja (Saturday), s hozzá a rosszkezd, a különféle nyavalyák, a betegség, a halál, a depresszió érzése kapcsolódott. A keresztény ünnep a vasárnap, az Úr napja (domenica), a Nap, a Viágosság napja (Sunday, Sonntag).

Ehhez az időegységhez közvetlenül tartozó cselekmény két nappal korábban kezdődik, csütörtökön, mint Dante pokolbéli útja, s ahogyan a nagy firenzei, Casaubon is vasárnap hajnalban szabadul, ő egy földalatti szennyvízcsatorna-rendszeren keresztül a Conservatoire-ból. Csütörtökön délelőtt kapta Belbo kétségbeesett, segélykérő telefonját, szombatig megfejtette a számítógépre rögzített információkat. Vasárnap Párizsban volt, hétfőn délelőtt elment Wagner doktorhoz, majd visszautazott Milánóba, s onnét a már halott Belbo vidéki házába, s itt ér véget a regény a 27-re virradó éjjelen.

A másik, a cselekmény szempontjából többé-kevésbé önálló időrész a három szerkesztőé. Ahogy az előbbieken, úgy itt is rendkívül pontos Umberto Eco. Ők a mű elején nem a létükkel, hanem a tudatukkal kapcsolódnak a templomos misztikához. Valóságos földi emberek, a valóságos földi idő perspektívájában, kötöttségeivel. Felelevenednek a háborús élmények, a magyarországi 56-os események, a

nyugati országok baloldali mozgalmait, a diáktüntetések, stb. Megismerjük Belbo és Casaubon (kisebb mértékben Diotallevi) életét, munkáját, emberi kapcsolatait. Mindez azonban egy irányba gravitál: egyre mélyebben belemerülnek szerkesztői munkájukba, amelynek során megismerkednek a titkos társaságok tagjaival, vezetőivel. Részt vesznek bizonyos szeánszokon. Ezen a szinten ismerjük meg a Garamond-Manuzio kiadó tevékenységét, működését, könyvterjesztését is.

Sokkal nehezebben körülhatárolható a mű által bemutatott, általunk harmadiknak tárgyalt templomos idő. Kezdeté az ősködbe vész, s máig nem zárult le. Kelta és ariánus történetek jelentik talán az első kristályosodási pontot: eszerint Krisztus kelta mítosz, hermetikus allegória, a Szentháromság ariánus eszmény, ezért is határozta meg egy druida, Szent Bernát a templomos rend alapszabályát a hármas számmal. Konkrétan: a kerekasztal lovagjai voltak az első templomosok, s a Szent Grál fejezte ki eszmeiségüket. A Grál – az ő felfogásuk szerint – Krisztus vére, vagy a vért felfogó kehely. Krisztus kezében volt az utolsó vacsorán. Arimateai József a Szentföldről a Grált Provence-ba vitte. A kehely tulajdonképpen nem más, mint a különleges energiával, kisugárással rendelkező *lapis exillis* (p. 116), amely radioaktív vagy lézersugárzás kibocsájtására képes „bölcsek köve”. Meg kell találni és el kell foglalni a helyet, ahol az utolsó vacsora végbement, hiszen ez a világközép, az *omphalos*, a „köldök”, ahonnan minden élet és hatalom ered; és a Grált, amely kozmikus, világbíró erőt koncentrálni önmagában. Ezek segítségével – a templomos Terv szerint – a Föld országai meghódíthatók. Eco utal arra, 1939-ben egy német SS Obersturmbannführer, Otto Rahn foglalkozott a Grállal, az Aranygyapjú (a nyári napforduló jelképe!) és az argonauták (lovagi hősiesség) történetével, azért, hogy felfedezze és működésbe hozza a csodálatos erővel bíró követ, vagyis az atombombát (p.117), s Hitler a „hatodik találkozás” évében 1944-ben kezdett beszélni a titkos fegyverről (p. 121.)

A templomosok a világi és egyházi hatóságoktól elismerten végezheték feladatukat a keresztesháborúkban egészen 1307-ig. Ekkortól kezdődően azonban egyre gyakrab-

ban összetűzésbe kerültek a francia királlyal, Szép Fülöppel (1285–1314), aki az ospitalieri rendet támogatta, s az egyházzal. Az ellenségeskedés odáig vezetett, hogy a templomos rend vezetőjét, Jacques de Molay-t 1314-ben kivégezték. Ettől kezdve a rend titkos társaság – vagy inkább titkos társaságokként működik. Innét működésük „földalatti”, ellenzéki és titkos szakasza. A történelmen végighúzódó titkos szekták legérdekesebb része mind a templomos-gondolathoz tartozik. Első nagy találkozásukat 1344-ben tartották, s ekkor elhatározták, hogy bosszút állnak a világon – az Ördög segítségével – Jacques de Molay kivégzéséért. Tervük szerint 120 évenként fognak találkozni, azonban az egyik találkozás, amit 1584. június 23-ra terveztek, a Gergely-féle naptárreform (amit nem egyidőben vezettek be a franciák és az angolok) miatt ez a találkozó elmaradt, s így megszakadt ugyan a lánc, de a Terv mégis tovább él. A templomos jelenlét hatalmas kulturális fellendülést is hoz: a XVI. század az angol empirizmusé (a virágzás a XVII. sz. legelején hirtelen, nehezen magyarázhatóan véget ér, húsz évvel a Shakespeare-bemutatók után Angliában bezárják a színházakat), a „titkot”, a Tervet – így vagy úgy – az angolok a franciáknak adják át, a XVIII. a francia racionalizmus százada, a következő állomás a német idealizmus és romantika százhusz éve, ami 1944-ben zárul le. (Eco regényében részletesen felsorolja, kronológiai rendben a titkos társaságokat 1645-től 1936-ig, pp. 334–337.)

Ahogy bajban voltunk az idő dimenzióival, úgy nagyon nehezen meghatározható az a tér is, amelyben és amelyen a regény játszódik. Először is nem állíthatjuk teljes egyértelműséggel, hogy a mindent összefogó végső nagy jelenet igaz-e vagy álom. Az egyetlen, aki tudósít róla, Casaubon sem biztos benne, hogy amit látott a valóság volt vagy a „tükrök játéka”. Ez természetesen csak abból a szempontból érdekes, hogy a nagyjelenet játék-e a játékban. Mindenesetre az a tény, hogy a főhős egy periszkópból nézi a szeánsz eseményeit, mutatja, a cselekmény itt két szinten zajlik.

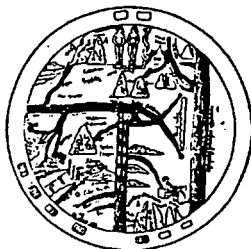
A szerkesztők pontosan és nagyon precízen leírt helyeken mozognak. Ilyen a milánói kiadó, a párizsi Conserva-

toire, a müncheni Deutsches Muzeum, a Pilade-kocsmá, a braziliai egyetemi környezet stb. Gyanítom, ha valaki az utazásokat ellenőrizné az adott év menetrendjében, azokat is helyénvalónak találná.

Valóság és fikció keveredik viszont a templomos léttér leírásában. Egyrésztől ők is jelen vannak a milánói, párizsi eseményeken, s ekkor nem is tudjuk róluk, hogy valójában kicsodák. Másrésztől szó van azokról a helyekről, ahol a templomos tevékenység valahogyan nyomot hagyott. Így az agarttha-i földalatti rendszer, Provance bizonyos részei, Stonehenge kövei vagy a chartres-i gótikus katedrális szobrai úgy jelennek meg, mint a templomos tevékenység hatásait mutató objektumok. Ezek tehát a konkrét és a fiktív találkozási pontjai. Ugyanide tartoznak a rend tagjainak találkozói, vándorlási állomásai.

A hétköznapi gondolkodás számára pusztán fikció viszont a tér harmadik egysége: a Föld középpontja, a mozdulatlan út, ahonnan minden szétárad, s ahol a Világ Királya él. S ahol az inga tűje mindig ugyanazt a pontot súrolja. E hely – először Jeruzsálemben vélték megtalálni – felfedezése a Terv megvalósításának sine qua non-ja. Innét könnyűszerrel felrobbantható lenne a világ, s ha nem is robbantanák fel (hiszen akkor mit hódítottak meg az Ördögnek?), mindenesetre a Föld uralkodói zsarolhatóak lennének ezzel a lehetőséggel. A Foucault-inga azonban a próbálkozások dacára sehol sem áll be egyetlen egy pontba, s nincs *Térkép*, amely eligazítást adna. Nincs *Térkép*, amely megmutatná, hol van az Omphalos, amelyben egy és ugyanaz: élő, halott és halhatatlan, múlt-jelen-jövő, lent-fönt, földalatti-földi-isteni. A *Térkép* okozta Belbo halálát, pontosabban a *Térkép* hiánya. Azt állította Agliének, megtalálta a *Térképet*, ami azonban nem lehetett igaz. Míg a végtelent, a végtelen erejét és lehetőségét magába záró mágikus pont helye titok marad, addig a regényben leírt három szeánszon találkozik földi ember és kozmikus energia. Mindhárom összejövetelt a templomosok rendezik, ők irányítják az eseményeket. Az első a braziliai: itt Casubon brazil barátnője, a racionalista és erősen kételkedő Amparo (imparo = „megtanulom”?) transzba

esik, s a környezete benne látja a „diavolessát”, az Ördög megjelenését. Aglié itt elmagyarazza, mi a különbség a demokratikus, demagogikus miszticizmus és az arisztokratikus beavatottság között (p. 172.), s ebből fakadóan a titkos társaságok is kétféle embertípusból állnak. A „laikus” Amparo nagyon erősen vigyázott arra, hogy értelmét megőrizze az okkult befolyástól, nem figyelt azonban eléggé a testére, amely így kiszolgáltatottá vált az ördögi hatásnak, s végül hatalmába kerítette az értelmet is. Aglié által megfogalmazott tanulság: „Il laico e piu debole di noi”, a laikus gyengébb nálunk. A második szeánszt egy Milánó melletti kastélyban rendezik, a harmadikat – mint már többször említettük – a párizsi Conservatoire-ban. Az idő korlátainak szorításában elő emberek közül egyedül Casaubon vesz részt mindhármon, mindig megfigyelőként, sohasem „szerepel”.

[A titok útja]

A középkori hermeneutika a szent szövegek négyféle jelentésrétegét Isten evilági megváltó művével hozta kapcsolatba, minden a Fiúra, Jézus Krisztusra, életére és halálára vonatkozik. Ember és világ történelme a megváltás után nem más, mint Isten szétáradó szeretete, s e históriának igen lényeges mozzanata a minden keresztény számára lehetőségként felkínált örök lelki üdvösség. E hatalmas műben az ember akaratán kívül is beteljesítheti az isteni szándékot, ilyen például a *Commediában* leírt Rácháb, aki a zsidó kémekeket támogatta Jerikóban. Ami az Isten által folyamatosan megváltott világ határain kívül esik, egyszerűen irreleváns, s nincs önmagán túlmutató jelentősége és jelentése.

A *Foucault-inga* mágikus-hermetikus eszmékből táplálkozik, s a világ színpadán helyet követel magának Isten antagonistája is. Az ember nem pusztán végrehajtója, beteljesítője a Jó akaratának, hanem a határokat szétromboló értelmével, a „meghaladás” nyughatatlan vágyával egyben teremője is akar lenni. De mivel a Rend törvényszerűségei miatt csak korlátozott módon alkothatja meg önmagát, történelmét és környezetét, s ezzel elégedetlen, transzcendens erőkhöz fordul, s új erők válnak ekkor természetes szövetségésévé. Íme ismét: Szent Pál helyett Faust.

Isten az *egészre* figyel, s akarata az *egészben* érvényesül, antagonistája viszont megjelenik az egyes dologban, a konkrétban is, s rejtve felveti egy másfajta egész lehetőségét. Ezért kell a részletekre figyelni, ezeket – ha transzcendenciával telítettek – abszolúttá tenni. A permutációkkal, a kombinációkkal ezt el lehet érni. Vannak releváns szekvenciák. A zsidó misztika szerint a felsőbb régiók, szefirotok, a Kether, a Hokmach, a Binah még ellent tudtak állni az isteni ragyogásnak, az alsóbbak, a Jesod, a Melkut azonban már összetörtek. Így az igazság – a vázák összetörése után – csak töredékekben fedezhető fel, ezekből kell összeállítani. Ezért játszik a héber ábécé 22 betűjével a számítógépen Casaubon. Ha elfogadjuk, hogy a számunkra megjelenő részletekből egészlet építhetünk, tehát a cserepekből újra összeállíthatjuk a vázát, akkor a szinkretizmus álláspontján vagyunk. Ezzel kapcsolatban Eco megállapítja, hogy a szinkretizmus egyáltalán nem szkepticizmus, hiszen abból a mély meggyőződésből ered, hogy *van* általános igazság, s ezt valamilyen módon el is lehet érni. A mágikus szövegértelmezés abban különbözik a középkori-kereszténytől, hogy az előbbiben *nincs* biztos *megoldás*, nem ismerjük az egyenlet végeredményét, nekünk kellene megtalálnunk. Ehhez szabadon cserélgethetjük az egyenlet oldalainak elemeit, s nincs képlet, amelyhez igazodnunk lehetne. Égi erők jelennek meg a földön, s intellektuálisan (fehér mágia) vagy a praxisban is (fekete mágia, szeánszok) „nekünk valóvá lesznek” (Kant Ding an sich-ja után Fichte szubjektivizmusa). Tehát *van* általános igazság, de *nincs* út, nincs térkép, amely hozzá vezetne,

vagy nincs terv, amely szerint a cserepeket vázává lehetne összerakni. A titok a Terv, a Térkép. De létezhet-e ilyen Terv és Térkép?

Eco regényében – mint mondtuk – a titok a NEM, de megnyilvánulási formái pozitívak, hogy csak a legegységelműbbre utaljunk: így vagy úgy, de szinte valamennyi szereplő áldozatul esik a templomos tervnek, sőt az sem kizárt (Eco szerint), hogy a világháború is valamilyen módon ide kapcsolható. Valóságunk számtalan mozzanata enyhén szólva meglepő összefüggéseket mutat a mágikus szimbolizmus (főleg számszimbolika) törvényszerőségeivel. Így Eco fel is veti és el is veti a pozitív titok lehetőségét.

A mű cselekménye a titok útja. Furcsa események, gondolatok, emberek, kijelentések bonyolult hálózata, ahol szinte mindennek van konkrét és önmagán túlmutató jelentése.

„Akkor láttam az Ingát” – kezdődik Casaubon elbeszélése. A párizsi technikai múzeumot a szabályoknak megfelelően szombat délután bezárják, hősünk azonban megpóvál elrejtőzni az örök elől, hogy tanúja lehessen az esti szeánsznak. Ez a Keter birodalma, a primordiális úré, ahogyan korábban Diotallevi fogalmazott: „De talán ebben a *tsim-tsum*-ban, ebben a visszavonulásban, ebben a magányban, benne van már a *tiqqun* ígérete, a visszatérés ígérete” (p. 21.) Casaubonnak sikerül kijátszania az öröket, s elrejtőzik a periszkópban. A második szefirot a Hokmach, a „Két nappal korábban” mondattal indul. Mint kiderül, Casaubon szerdán délután érkezett Milánóba, s csütörtökön délelőtt még az ágyban hevert, amikor megszólalt a telefon, s Belbo izgatott, megváltozott hangját hallotta. „Párizsban vagyok... nekem kell mennem szombat éjjel a Conservatoire-ba. A Terv igaz... üldöznek” Kik? „A Templomosok, az ég szerelmére, Casaubon, tudom, hogy nem akarja elhinni, de minden igaz volt. Azt hiszik, nálam a térkép, körülvettek, arra kényszerítettek, hogy Párizsba jöjsek. Azt akarják, hogy szombaton éjfélkor a Conservatoire-ban legyek, szombat – érti – Szent János éjszakája... nem akarok odamenni, menekülök, Casaubon, azok megölnék. Értesítse De Angelist – nem, fölös-

leges De Angelist – semmi rendőrség, könyörgöm” És akkor? „Akkor nem tudom, olvassa el a diszkeket az abulafián, az utolsó napokban mindent elhelyeztem ott, azt is, ami az utolsó hónapban történt... Figyeljen, menjen a dolgozószobámba, az íróasztalom fiókjában van egy boríték, benne két kulcs. A nagyobb nem számít, az a vidéki házamé, de a kicsi a milánói lakásomé, menjen oda és olvasson el mindent, aztán határozzon, vagy beszéljünk róla, Istenem, nem tudom, mit tegyek... a hívószó...” A telefonban dülekedés tompa zajai, majd valaki visszaakasztotta a kagylót. (pp. 25–26.)

Casaubon Belbo utasításainak megfelelően elkezd dolgozni a számítógépen, de nem tudja beindítani a programot, hiányzik a szó. Hosszas kísérletezés után, amikor sokadszor megjelent újra a képernyőn az „Hai la parola d'ordine?” mondat, Casaubon – némi alkoholos befolyásoltság alatt – dühösen beírta a NO szót. Erre a monitor megtelt szavakkal, ábrákkal, beindult a program. A számítógépen Belbo életének története volt, különös tekintettel az legutolsó időkre. A regényben Eco más tipográfiával közli Belbo szövegét (regény a regényben), amelyhez Casaubon megjegyzéseket fűz, pontosabban a számítógépen talált információk eszébe juttatják a múlt egyes mozzanatait, s ezek végül történetté állnak össze. Szó van Belbo szerelméről, a nemzetközi munkásmozgalom kudarcáról, a Pilade kocsmáról, ahol megismerkednek stb. Különös élnépszerűséggel elevenednek meg ezek a napok. 1970-ben Casaubon, mint egyetemi hallgató, aki a templomosokról írja szakdolgozatát áhítattal figyeli a nagytudású, fölényesen intelligens szerkesztőt. E beszélgetések több mondata visszatér majd a másfél évtizeddel későbbi végső szeánszon, ahol Belbo – Casaubon a tanú – ugyanolyan fölényes és ironikus volt, mint a kocsmai beszélgetések során. „Lei dice?” – hangzik el ott is, itt is; s a kérdés udvarias érdeklődésnek tűnik ugyan, de valójában a mélységes egyet nem értést fejezi ki. Valamint a piemontese „Ma gavte la nata” (levati il tappo – „túlzottan felfuvalkodott vagy, húzd ki a seggedből a dugót, hogy leeresszél”) kifejezés, amit egyenesen Agliénak mond, aki az emberiség, a tudás nevében kéri Belbót, adja elő a Térképet. Ez az irónia,

ez a távolságtartás kutató és kutatott valóság között imponál Casaubonnak: „Aki a szifiliszről ír dolgozatot, végül már szereti a spirochéta pallidákat is.”

A társasághoz kapcsolódik egy Ardeni („lángoló”, „lekes”) nevű ezredes, aki előhozakodik egy állítólag XIV. században írt francia-provanszál nyelvű szöveggel, amely – Ingolf megfejtése szerint – a templomos Terv egy fennmaradt példánya. A szöveg arról tudósít, hogy 36 évvel a templomosok szénásszekéren való menekülése után (tehát 1344-ben) újra találkoztak és bosszút fogadtak. Hatszor hatos csoportokban a világ hat helyére mentek, a pecsétes titkot így mindenki 20 évig őrzi, majd átadja a következőnek. A „fehér kabátosok” (ld. a párizsi utcát a Marais-ban) 120 évenként előjönnek rejtekhelyükről és hatszor találkoznak, s beteljesítik a bosszú művét.

Casaubon miután elvégezte egyetemi tanulmányait Brazíliába ment olasz lektornak egy lánnyal, Amparóval. Ott ismerkedik meg Agliéval és ott vesz részt az első szeánszon, amely Amparo számára megaláztatással végződik, útjaik kettéválnak. Casaubon vissztér Itáliába, ahol egy másik lánnyal, Liával ismerkedik meg. Lia nem hisz a templomos históriában: bebizonyítja barátjának, hogy az Ardeni-féle magyarázat teljesen helytelen, egy mosodaszámláról van szó, nem a Tervről. Ugyanakkor az egész számmisztika abszolút természetességgel kapcsolódik a hétköznapi élethez, abból bomlik ki, s nem a transzcendencia földi megjelenése. Az egész játék, Casaubon jobban tenné, ha inkább mással foglalkozna. „Non mi piace, e un brutto gioco” – nem tesszük, csúnya játék.

A három szerkesztő túlságosan mélyen megismeri a hermétikus hagyományt és a templomos titkot. A cselekmény irányítását Aglié veszi kezébe, s a többiek egyre inkább érzik, nagyon veszélyes vállalkozásba fogtak, a tűzzel játszottak. Belbo szerelmével, Lorenzával menekülni próbál, de egy baljós baleset után visszatérnek. Elütöttek autójukkal egy kutyát, s tudjuk a *Faust*ból is, az állat Mefisztó inkarnációja. A legveszélyesebb ellenfél a szkeptikus-ironikus és na-

gyon okos Belbo. Aglié arra kéri „barátját”, vigyen el egy csomagot Firenzébe, amikor a szerkesztő Bolognába utazott Milánóból. Bolognában, amikor leszáll, hagyja fenn a bőröndöt a csomagtartóban, majd a firenzei pályaudvaron egyik kollégája leszedi. A bőröndben pokolgép volt, ami csak a véletlen szerencse következtében nem robbant fel, de az utasok személyleírást adtak Belbóról, akit ezért a rendőrség üldözni kezdett. A „napvilágra” nem jöhet, mert a rendőrség keresi, az egyetlen rendőr az „angyali” De Angelis közölte, nem foglalkozik a templomos ügyekkel, szeretné felnevelni a gyermekeit (a történet egy korábbi fázisában egy nehezen magyarázható haláleset vagy inkább eltűnés miatt folytatott nyomozást a milánói rendőrség tisztjeként). A „sötét” erők pedig megindultak ellene, végső kétségbeesésében három nap és három éjjel számítógépére rögzítette az eseményeket és felhívta egyetlen szóba jöhető barátját, Casaubont (Diotalleivi élet-halál között feküdt egy kórházban), Garamond az ellenség táborában volt.

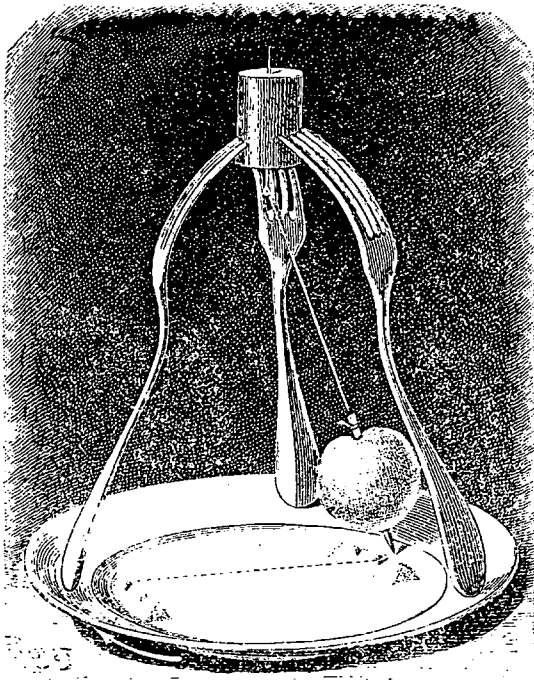
Casaubon megismerve az üzenet tartalmát június 23-án lopva bennmarad a Conservatoire-ban. Rejtőzködő tanúja a szeánsznak: Lorenza, akit médiumként akartak alkalmazni, megölésének, s annak, hogyan válaszol Belbo a templomos főnököknek. Bátorsága okozza vesztét: nyaka köré tekerik a Foucault-inga kötelét, amelyen lengve leli halálát, mint mondtuk, szefirot-fára emlékeztető testtartásban. Belbo ég és föld között egyszerre mozgó-mozdulatlan, jel és jelentő, élő és halott. Casaubon a szörnyű élményt periszkópból nézi végig. Ezután elmenekül a helyszínről. Hétfőn megjelenik a diabolikus Wagner doktor párizsi rendelőjében, aki háttal állva hallgatja őt, s meglehetősen sommás megjegyzést tesz: maga őrült. Egyáltalán igaz-e a szombati látomás? Valószínűleg nem, mert egy pszichiáter ezt mondta: őrült. De milyen pszichiáter mondta, s mit jelent az őrült? Azt, hogy túl bátor volt megismerni a közönséges halandó elől elzárt világot, vagy az érzékszervek helytelenül közvetítették a valóságot, vagy az értelem önmaga konstruálta az egészet, s így minden illúzió? Mindenesetre a regény hátralévő részében semmi olyan nem történik, ami azt bizonyítaná, puszta képzelgés

volt. Belbo, Lorenza örökre eltűntek, s Diotallevi is meghalt szombat éjjélkor. Nem találkozik többé Agliéval, Garamondnal, senkivel, aki így vagy úgy eldönthetné a dilemmát.

A regény legvége az íróasztal-fiókban talált másik kulcs használata. A templomos bosszútól félve Casaubon Belbo vidéki házába megy s az ablakon át nézi a tájat az erős holdvilágnál. Talán rajta is bosszút állnak, hiszen megírta a Titkot, a negatív titkot. De ő írta meg a történetet? „Én írtam meg vagy nem, nincs különbség. Ugyis mindig keresnének egy másik értelmet, az én csendemben is. Ilyennek lettek megalkotva. Vakok a reveláció látására. A Malkut Malkut és elég. De mondd meg nekik. Nem hiszik el. És mégis megéri itt lenni, várni és nézni a dombot. Így szép.” (p. 509.)

Szeged

Pál József

Foucault ingája.